

Guernika

El *Guernika* fou creat per Pablo Ruiz Picasso; el va realitzar durant la Gerra civil espanyola, al 1937; el seu destí era com a mural, havia estat encarregat pel govern de la República Espanyola per exposar-lo a l'Exposició Internacional, celebrada aquell estiu a París. La tècnica i el suport emprat és l'oli sobre tela; les dimensions són 3,5 m. x 7,82m. en el que es refereix a l'estat de conservació del *Guernika*, després d'haver estat fins al 1981 al Museu d'Art Modern de Nova York, l'obra es conserva en perfecte estat; avui en dia es troba al Centre d'Art Reina Sofia, Madrid. És una obra de gènere històric; y el seu tema és les esperances i els sofriments de la Guerra Civil espanyola.

A l'hora de fer l'anàlisi de l'obra, destaquem que a primera vista podem observar un grup d'èssers agonitzant, persones que criden, un brau amb els ulls desorbitats, un cavall que es desespera, una dona que es crema encesa en flames...

A l'extrem esquerre del mural veiem una dona que llença un crit al cel mentre agafa al seu fill mort, al darrere de la dona hi ha un brau amb els ulls desorbitats. Al costat del brau hi ha una au que sembla un colom i una mica més al centre, es troba un cavall. Tant a la dona, com al brau o al cavall, li surt la llengua amb forma de punta; també s'assemblen en que tots tres tenen els ulls fora de les òrbites.

Sota els peus del cavall roman el cos destrossat d'un combatent, el seu braç encara empunya una baioneta trencada i una floreta; també té els ulls fora de les òrbites i els seus braços estan plens de ferides i cicatrius. Una mica més a la dreta, al costat del cavall i del combatent mutilat, hi ha una dona que camina vers una llum representada per una mena d'ull brillant amb una pupil·la que té forma de bombeta; aquesta llum es troba a sobre del cap del cavall. La dona, que camina com hipnotitzada, té unes cames molt grosses.

Al darrere de la dona que camina, hi ha una dona que treu el cap per la finestra i allarga el braç empunyant un quinqué que il·lumina tota l'escena.

Finalment, a l'extrem dret, podem veure una dona que mor encesa en flames i aixeca els braços al cel cridant.

Cal dir que l'escena es dona a dins d'una habitació tancada, amb una porta a la dreta i un terra quadriculat.

El caràcter plàstic dominant de l'obra és realista, ja que posa de manifest tot allò que comporta una guerra: mort, sang, desesperació, dolor...

El cubisme de Picasso fa que l'espai plàstic sigui bastant deformat, els éssers i les coses es disloquen, pateixen com una mena de metamorfosi, en la que l'artista dona la volta a la figura humana com si es tractés d'un guant. Es podria definir com un alliberament de les lleis de la perspectiva.

La composició del *Guernika* s'estableix sobre tres triangles; el triangle central comprén la mà de la dona que surt per la finestra i que empunya un quinqué, el cavall ferit per una llança, la dona que camina vers la llum i el cadàver del soldat; al triangle de l'esquerra, el qual es diferencia del central per rebre menys lluminositat, hi ha el brau, la mare que plora la mort del seu fill, el colom, i part del braç del soldat; al triangle de la dreta de l'obra trobem el cap de la dona que surt per la finestra i que amb el seu quinqué il·lumina el triangle central, també hi ha la dona que mor encesa en flames i, més aball, hi ha un dels descomunals peus que arrossega la dona hipnotitzada per la llum; a l'extrem dret d'aquest triangle, hi ha la porta.

El *Guernika* es pot llegir com es llegeixen els còmics. És com una historieta de nou vinyetes, a cadascuna de

les quals correspon una figura. L'alternança de corbes i rectes, de massissos i obertures, de blancs i de negres, els triangles que tallen l'espai com espases i la dislocació dels membres dels personatges generen un dinamisme desesperat.

Es poden distingir blancs, negres, grisos i tocs de blau i de rosa. Aquest blanc i negre predominant està inspirat a les fotos en que es va basar Picasso per fer el *Guernika* i, alhora, l'artista fa referència a les primeres planes dels diaris que anuncien la massacre de Guernica.

Hi ha una figura al quadre que sembla representar la llum, però en realitat fa referència a les bombes incendiàries, té forma d'ull brillant, amb una pupil·la amb forma de bombeta. Aquest ull es troba al triangle central de composició; sembla que aquest triangle sigui el que rep més llum, però, tot i així, cada figura té una il·luminació pròpia, sembla que els cossos estiguin encesos pel dolor; si s'observa detingudament, es pot comprovar que els caps, els braços, les mans, les parts del cos on es concentra l'expressió del sofriment són il·luminats. Així, la llum, a l'igual que la perspectiva, és irreal. L'objecte que teòricament il·luminaria l'escena seria el quinqué que porta la dona que surt per la finestra.

És un quadre molt asimètric. El ritme del quadre és desconcertant, les figures, a través del seu crit, la posició dels seus braços i del seu cap, ens indiquen una direcció al no res: la mare que plora i la dona que es crema llencen un crit al cel, aquesta última aixecant els braços. El cavall sembla girar el cap cap a la seva dreta tot cridant; la dona hipnotitzada per la llum es dirigeix a aquesta però a un ritme molt lent, ja que ha d'arrossegar els seus enormes peus.

El temps del quadre és referencial, ja que representa allò que va esdevenir-se el 26 d'abril de 1937 a la petita població basca de Guernica.

Picasso sintetitza l'aventura plàstica de l'art modern: va cultivar el realisme; el fauvisme (*Desemparats*, 1901–04); va passar per una etapa de classicisme mediterrani (*La toilette*, 1906); *Les senyoretes del carrer d'Avinyó* (1907) obre les portes del cubisme. El 1909 conreà un cubisme geomètric (*Retrat de Fernande*), i el 1910 porta el cubisme a l'abstracció (*El guitarrista*). Al 1925 trobem un cubisme representatiu, *La dansa*; també cultivà el surrealisme i altres estils com el corbisme o preponderància de la línia corba.

En el que es refereix a l'estil de la dècada del 30, època en que es crea el *Guernika*, destaquem la fi de la vanguardia a la URSS. Per altra banda, a Alemanya, el domini de Hitler es tradueix en les exposicions "d'art degenerat" que també apunten a la destrucció del més creatiu que s'ha fet en l'art modern. França es manté amb dificultats davant del diluvi ideològic que s'esdevé a Europa: l'Exposició Internacional de 1937, a París, serà un intent de realitzar al segle XX la síntesi de les arts. També podem destacar el naixement del moviment "Abstracció-Creació" (1931), les exposicions d'art abstracte com la que va tenir lloc al Whitney Museum de Nova York (1935); les creacions surrealistes de Dalí i nombroses exposicions sobre aquest tipus d'art, com la que va tenir lloc a París l'any 1938.

Els precedents a la creació del *Guernica* són les corresponents èpoques "blava" i "rosa". A la primera, Picasso descobreix la capacitat i els valors simbòlics del blau, com el seu efecte calmant o la seva capacitat de fer ressaltar la melodia de les línies i la seva simplicitat ("El vell jueu" o "El guitarrista cec" són algunes de les obres d'aquesta època de denúncia i de pessimisme que envaeix l'artista). A l'època rosa l'artista evoluciona des de les formes angulosos i escanyolides a unes formes més gracioses i plenes, i a uns rostres que expressen una indiferència assossegada ("La família de saltimbanquis", obra de tema circense).

Com a conseqüent de la creació del *Guernica* podem establir el superrealisme que ell mateix va cultivar, a

l'igual que Dalí o Miró.

El poeta José Bergamín, membre de l'Ambaixada d'Espanya a París, fou l'encarregat de dirigir-se a Picasso per comunicar-li que el govern de la República Espanyola volia un mural per al Pavelló Espanyol de l'Exposició Internacional que aquell estiu havia de celebrar-se a París; a canvi rebria 150.000 francs. No se li va posar cap condició, tret que l'obra havia de ser significativa y de grans dimensions. Picasso que havia pasat una mala època, tant des del punt de vista personal com des del punt de vista pictòric, li havia confesat poc abans al seu marxant i amic Daniel-Henry Kahnweiler que li agradaria pintar una tela de grans dimensions, que fes referència al segle, y no només a la seva història personal. Tot i així, fins l'esgarrifosa notícia del bombardeig a Guernica, l'artista no trobava l'inspiració. La petita població situada al front de Vizcaya, fou quasi totalment arrasada el dilluns 26 d'abril pels "Junker 52" y els "Heinkel 51" de la Legió Cóndor alemana a les ordres del general Franco. Aquest bombardeig tenia com a finalitat destrosar la moral de l'enemic. El nombre de víctimes fou de 1645 morts y 889 ferits, la major part ancians, dones i nens.

Després d'haver vist tres fotografies de Guernica a la primera plana del "Ce Soir" de principis de maig, Picasso realitza els primers esbossos: uns seixanta croquis y dibuixos mostren a una dona que fuig amb el seu fill mort entre els braços, un cavall ferit, un cap de brau, una dona entre les ruïnes. La seva companya Dora Maar també fa unes fotos de Guernica intentant ajudar a Picasso en la seva creació. Intentant expressar la sang vessada, el pintor havia realitzat una gran llàgrima vermella de cartró que fixava amb agulles a sobre de cadascun dels personatges, però sembla que finalment no li va agradar l'idea.

El *Guernika* posa de manifest el bombardeig que va patir la població civil d'una petita ciutat vasca, però a l'obra no trobem bombes ni avions, sinó dones que es tornen boges de dolor sota els raigs d'un sol elèctric. El cavall amb el flanc perforat per una llança que ocupa el centre de la composició simbolitzant la víctima innocent ferida de mort; la llengua acabada en punta de la mare que plora la mort del seu fill, la del cavall i la del brau és una imatge engoixadora, que representa el trasbalsament més pur; la dona que camina vers la llum, amb esperança, té els peus tan grossos per indicar la gran necessitat que té d'ells per tal de fugir d'aquell infern. El brau de l'esquerra fa referència a la correguda, ja que la seva cruessa sempre va fascinar a Picasso. Al quadre trobem la presència de la guerra lliurada amb les armes de la tècnica, les ametralladores, la llum blanca i cegadora de les bombes incendiàries (la dona encesa en flames representa la població civil que va morir a causa de les bombes incendiàries). La dona que surt per la finestra i allarga el braç tot empujant el quinqué que il·lumina l'escena representa tot un acte d'esforç individual (potser era el que Picasso creia com a única solució). El colom de la pau, encaixonat entre un sostre i una taula, és arranconat en una golfa, amb les ales trencades, llençant un crit d'agonia. Finalment, al terra veiem l'home destrossat en el combat tal com ho demostra el braç que encara empuja una baioneta rompuda; de la mateixa mà surt una flor, símbol d'esperança, a l'igual que la ferradura (penyora de sort) del cavall que hi ha al costat del cap del guerrer.

Si mirem més enllà, podriem dir també que el *Guernika* és més que una crítica al sofriment que va patir aquella població en concret; podriem interpretar-lo com una mostra del deteriorament en el que es trobava tota la societat europea.

Són nombroses les obres que posen de manifest l'infern de la Guerra Civil, provocat sobre tot pel moviment franquista, que ha deixat una enorme cicatriu a tota la població espanyola. Tot i així, l'obra que més destaca, tant pel valor que va tenir en el seu moment, com pel que significa ara, és el *Guernika*: violent i esgarriós, ens presenta la desesperació en el seu estat pur, tot un símbol de la lluita contra el totalitarisme, el fascisme i, alhora, un mural que plasma una decisiva etapa a l'història contemporània: personalment crec que és molt important deixar constància i tenir sempre present tot allò que mai més hauria de passar; però, tot i així, sembla que seguiran havent guerres, ideologies totalitàries i innocents que moren.